

O‘ZBEKISTON XALQ ARTISTI TAVAKKAL QODIROV IJODINI AKADEMIK VA XONANDAGI SAN’ATIDA TUTGAN O‘RNI

Ilmiy rahbar. Farg‘ona davlat universiteti
pedagogika, psixologiya va san’atshunoslik fakulteti
musiqa ta’limi va madaniyat kafedrası dotsenti
pedagogika fanlar bo‘yicha falsafa doktor (PhD)

O‘rta maxsus kasb-hunar ta’limi a’lchisi

Raxmonov Ulug‘bek Karimovich

Farg‘ona davlat universiteti

musiqa ta’limi va san’at yo‘nalishi

I-kurs 25- guruh magistratura talabasi

Karimova Navruza

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston xalq artisti Tavakkl Qodirov ijodini akademik va xonandagi san’atida tutgan o‘rni, uning ijodini akademik va an’anaviy xonandalik o‘rtasidagi uslubiy bog‘lanishlari amaliy jihatdan namoyon etligi, hamda o‘zbek musiqa madaniyatida yangi ijro modelini shakllantirishga hissa qo‘shgan san’atkor sifatleri haqida fikrlar yuritilgan.

Аннотация. В данной статье рассматривается место творчества народного артиста Узбекистана Таваккла Кадирова в академическом и певческом искусстве, практическое проявление его работы в стилистических связях между академическим и традиционным пением, а также качества артиста, внесшего вклад в формирование новой модели исполнения в узбекской музыкальной культуре.

Annotation. This article examines the place of People's Artist of Uzbekistan Tavakkal Kadirov in the art of classical and traditional singing, the practical manifestation of his work in the stylistic connections between classical and traditional singing, and the

qualities of an artist who contributed to the formation of a new performance model in Uzbek musical culture.

Keywords: evaluated, voice, capabilities, performance, technique, artistic, interpretation, scientific, analysis, important, source, considered, Uzbek, music, culture, new, model, idea.

Kalit soʻzlar. Baholanadi, ovoz, imkoniyatlari, ijro, texnikasi, badiiy, talqin, ilmiy, tahlil, muhim, manba, hisoblanadi, oʻzbek, musiqa, madaniyat, yangi, model, fikr.

Ключевые слова: оцениваемый, голос, возможности, исполнение, техника, художественная, интерпретация, научный, анализ, важный, источник, рассматриваемый, узбекский, музыка, культура, новый, модель, идея.

Oʻzbek musiqa sanʼati tarixiy jihatdan juda murakkab va koʻp qatlamli tizimga ega boʻlib, u xalq ogʻzaki ijodi, maqom sanʼati hamda zamonaviy akademik ijro anʼanalarining uygʻun rivojlanishi asosida shakllangan. Mazkur tizimda akademik xonandalik va anʼanaviy ijrochilik yoʻnalishlari oʻzaro taʼsirda boʻlib, biri ikkinchisini boyitib kelmoqda. Akademik xonandalik ilmiy asoslangan ovoz qoʻyish texnikasi, professional ijro madaniyati va notali tizimga tayanilgan holda rivojlansa, anʼanaviy xonandalik esa milliy ohanglar, ogʻzaki ijro maktabi va ustoz-shogird anʼanasiga tayanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, Oʻzbekiston xalq artisti Tavakkal Qodirov ijodi ushbu ikki yoʻnalishning oʻzaro integratsiyasida muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Uning ijodiy faoliyati nafaqat sahnaviy ijro bilan cheklanib qolmay, balki milliy musiqaning estetik, pedagogik va metodik asoslarini boyitishga xizmat qiladi. Xonanda ijodi akademik va anʼanaviy xonandalik oʻrtasidagi uslubiy bogʻlanishni amaliy jihatdan namoyon etgan holda, oʻzbek musiqa madaniyatida yangi ijro modelini shakllantirishga hissa qoʻshgan sanʼatkor sifatida baholanadi. Uning ovoz imkoniyatlari, ijro texnikasi va badiiy talqini ilmiy tahlil qilish uchun muhim manba hisoblanadi.

Oʻzbek musiqa sanʼatida akademik va anʼanaviy xonandalik yoʻnalishlari oʻzaro bogʻliq holda rivojlanib kelgan. Akademik ijro uslubi musiqaning ilmiy asoslangan, texnik jihatdan mukammal shaklini ifoda etsa, anʼanaviy xonandalik xalqning koʻp asrluk musiqiy merosini oʻzida saqlab qolgan holda ijro etishni nazarda tutadi. Shu ikki yoʻnalishning

uyg'unligi milliy musiqa san'atining yanada boyishi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur jarayonda Tavakkal Qodirov kabi san'atkorlarning o'rni alohidadir. U o'z ijodida an'anaviy xalq qo'shiqchiligi bilan akademik ijro madaniyatini muvaffaqiyatli uyg'unlashtirib, o'zbek musiqa san'ati taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan. Uning ijrosi nafaqat sahnada, balki ilmiy va ta'limiy muhitda ham katta ahamiyat kasb etadi. Xonanda Tavakkal Qodirov ijodi o'zbek musiqa san'atida, xususan, akademik va an'anaviy xonandalik yo'nalishlarida muhim o'rin tutadi. Uning ijodiy faoliyati milliy musiqaning ilmiy-amaliy asoslarini boyitish, ijro madaniyatini yuksaltirish va an'anaviy hamda akademik uslublar o'rtasida o'ziga xos ko'prik yaratish bilan ahamiyatlidir

Akademik xonandalikda tutgan o'rni. Tavakkal Qodirov ijodi akademik xonandalik san'atida muhim o'rin egallaydi. Uning ovoz imkoniyatlaridan to'g'ri foydalanishi, nafasni boshqarish texnikasi, diapazon kengligi va ovoz tembrining boyligi akademik ijro talablariga javob beradi. San'atkor ijrosida har bir qo'shiq ilmiy asoslangan yondashuv bilan, aniq talaffuz va musiqiy ifoda vositalari orqali yetkaziladi. Bu esa uning ijrosini musiqa ta'limi muassasalarida o'rnak sifatida o'rganish imkonini beradi.

An'anaviy xonandalik san'atidagi o'rni. Tavakkal Qodirov an'anaviy xonandalik san'atida ham o'zining chuqur bilim va mahorati bilan ajralib turadi. U xalq qo'shiqlari, laparlar va milliy ohanglarni tabiiy, samimiy va xalqona ruhda ijro etgan. Uning ijrosida milliy musiqaning asosiy xususiyatlari - ohangdorlik, hissiylik va mazmundorlik yaqqol namoyon bo'ladi. Bu esa uni xalqqa yaqin va sevimli san'atkorga aylantirgan.

Akademik va an'anaviy uslub uyg'unligi. San'atkor ijodining eng muhim jihatlaridan biri - akademik va an'anaviy xonandalik uslublarini uyg'unlashtira olganidir. U an'anaviy qo'shiqlarni akademik jihatdan boyitib, ularga yangi badiiy mazmun va shakl bag'ishlagan. Bu uyg'unlik orqali u milliy musiqaning yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qildi. Shuningdek, bu yondashuv yosh xonandalar uchun ham muhim namuna bo'lib xizmat qilmoqda.

O'zbek musiqiy va sahna ijrochilik san'atida Tavakkal Qodirov ijodi o'ziga xos ilmiy va badiiy tahlilga loyiq hodisadir. Uning ijrosida akademik vokal tayyorgarligi bilan xalqona qo'shiqchilik an'analari uyg'unlashgan bo'lib, bu holat milliy ijro maktabining

evolyusion rivojlanishini aks ettiradi. San’atshunoslik nuqtai nazaridan qaraganda, Tavakkal Qodirov ijodini o‘rganish orqali o‘zbek ijrochilik san’atidagi uslubiy integratsiya, ya’ni akademizm va folklor sintezi masalalarini yoritish mumkin. Uning ijodining ilmiy tahlili uning vokal texnikasi va badiiy ifodasini ikki asosiy yo‘nalishda ko‘rib chiqishni taqozo etadi.

Birinchi yo‘nalish - **akademik ijro xususiyatlari**. Uning ovoz qo‘yilishi, nafas nazorati, registrlar o‘rtasidagi barqaror o‘tishlar hamda musiqiy frazirovkani aniq shakllantirish kabi jihatlari professional vokal maktab talablariga mos keladi. Bu holat uning ijrosini texnika jihatidan barqaror va nazorat qilingan badiiy tizim sifatida baholash imkonini beradi.

Ikkinchi yo‘nalish - **xalqona ijro va milliy uslub**. Qo‘shiqlardagi intonatsion erkinlik, tabiiy hissiylik va folklorga xos improvizatsion elementlar uning ijrosini akademik qat’iylikdan chiqarib, milliy ruh bilan boyitadi. Bu sintez ijroda “texnik aniqlik + emotsional erkinlik” dialektikasini yuzaga keltiradi. Shuningdek, uning ijodida **dramatik ifodalilik** muhim o‘rin tutadi. Qo‘shiq faqat musiqiy matn emas, balki badiiy obraz va ruhiy holatni ifodalovchi sahnaviy tizim sifatida talqin qilinadi. Bu esa ijrochining aktyorlik mahorati bilan vokal qobiliyati uyg‘unlashganini ko‘rsatadi

Tavakkal Qodirov ijodi o‘zbek musiqa san’atida akademik va an’anaviy xonandalik yo‘nalishlarini birlashtirgan holda rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Uning ijrosi yuqori mahorat, chuqur mazmun va milliy ruh uyg‘unligini o‘zida mujassam etgan. San’atkorning ijodiy merosi bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan bo‘lib, u musiqa ta’limi, ilmiy tadqiqotlar va ijodiy faoliyatda muhim manba sifatida xizmat qilmoqda. Uning san’ati kelgusi avlodlar uchun ham ilhom va o‘rnak bo‘lib qoladi. Xonanda ijodi o‘zbek musiqa san’atida akademik va an’anaviy xonandalik yo‘nalishlarining o‘zaro uyg‘unlashuvi jarayonida muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo‘lgan ijodiy maktab sifatida namoyon bo‘ladi. Uning ijodiy merosi musiqa ijrosining texnik, estetik va ma’naviy jihatlari bir butun tizim sifatida o‘rganish imkonini beradi.

Ilmiy tahlil nuqtai nazaridan qaralganda, san’atkor ijrosida ovoz diapazonini boshqarish, nafas texnikasi, diksiya aniqligi hamda milliy ohanglarni saqlash va boyitish

kabi parametrlar uyg'un holda namoyon bo'ladi. Bu esa uni akademik xonandalik mezonlariga javob beruvchi ijrochi sifatida tavsiflashga asos bo'ladi. Bir vaqtning o'zida, uning an'anaviy ijroga tayangan uslubi xalq musiqasiga xos improvizatsion xususiyatlar, emotsional ifoda va milliy ruhning saqlanib qolishi bilan ajralib turadi. Shu bois, uning ijodi ikki yo'nalish o'rtasidagi uslubiy sintezning amaliy namunasi sifatida qaraladi. E'tibor bersak, Tavakkal Qodirov ijodiy maktabi musiqa ta'limi, ijrochilik amaliyoti va ilmiy tadqiqotlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Uning san'ati milliy musiqaning zamonaviy rivojlanish tendensiyalarini anglashda va kelajak avlodni yuksak professional darajada tarbiyalashda muhim ilmiy-metodik asos bo'lib qoladi. Uning ijodi o'zbek musiqiy san'atida akademik vokal an'analari bilan xalqona ijro maktabining sintezini amalga oshirgan muhim ijodiy hodisadir. Uning ijrosidagi texnik mukammallik va badiiy hissiylik uyg'unligi milliy qo'shiqchilik san'atining yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qilgan. Shu sababli, uning ijodini ilmiy jihatdan o'rganish o'zbek ijrochilik san'atida uslubiy integratsiya jarayonlarini chuqur anglashga imkon beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. 1-14 jildlar. - Toshkent: "O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2000 -2006.
2. O'zbek musiqa san'ati tarixi. – Toshkent: G'. G'ulom nomidagi nashriyot, 2010.
3. Ijrochilik san'ati asoslari (o'quv qo'llanma). – Toshkent: O'zbekiston davlat konservatoriyasi nashriyoti, 2015.
4. San'atshunoslik masalalari: maqolalar to'plami. – Toshkent: San'at jurnali tahririyati, 2018.
5. O'zbek xalq qo'shiqchiligi va uning rivojlanish bosqichlari. – Toshkent: "Fan" nashriyoti, 2012.
6. Ovoz san'ati va vokal maktablari. – Toshkent: O'zbekiston davlat konservatoriyasi, 2017.
7. "San'at" ilmiy-amaliy jurnali. - Toshkent, turli sonlar 2015-2025 y.
8. O'zbek estradasi va ijrochilik madaniyati rivoji. – Toshkent: "Ma'naviyat" nashriyoti, 2019.

9. Teleradio arxiv materiallari: Tavakkal Qodirov ijrosiga oid intervyu va chiqishlar. – O‘zbekiston Milliy teleradiokompaniyasi arxivi.
10. O‘zbek musiqa ijrochiligida uslubiy yo‘nalishlar. - Toshkent: San’atshunoslik instituti ilmiy to‘plami, 2021.